

Ровнягін О.В., студент бакалаврату
Київський національний університет
технологій та дизайну

МІЖНАРОДНА ОСВІТНЯ ЕМІГРАЦІЯ З УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА МОТИВИ

Анотація. Виявлено тенденції до суттєвого зростання кількості українських студентів, що навчаються за кордоном, та означено країни-реципієнти здобувачів вищої освіти з України. Ідентифіковано мотиви виїзду української молоді за кордон у розрізі основних країн-реципієнтів. До основних мотивів прийняття рішення про навчання за кордоном віднесено якість освіти, можливість безкоштовного навчання та отримання стипендій і грантів, легкість вступу, можливість отримання роботи, кращі економічні й соціальні умови проживання, територіальну, культурну та ментальну спорідненість. Запропоновано проводити активну державну політику в сфері освітньої міграції, спрямовану на створення запобіжників і стимулів до повернення молоді до України.

Ключові слова: міжнародна освітня міграція, людський капітал, вища освіта, міжнародна мобільність студентів, освітні мігранти.

Проблема дослідження та її актуальність. Стійкою характеристикою глобалізації є зростання міграційних потоків, у тому числі з метою отримання освіти. За даними Міжнародної організації з міграції у 2016 році міжнародна мобільність студентів сягнула 4.854.346 осіб, що на 22,5 % більше, ніж у 2011 році [1].

Кількість мігрантів з України з метою отримання освіти бакалавра («ISED2011 level 6») та магістра («ISED2011 level 7») протягом 2014 – 2018 років зростає вдвічі і сягнула 77 тис. осіб у 2017/2018 навчальному році. Зростання освітніх мігрантів переважно до країн ЄС містить як позитивні екстерналії у вигляді формування високоосвіченої і продуктивно зайнятої молоді в європейському просторі, так і негативні. Останні полягають в збільшенні кількості нелегальних мігрантів з числа українських студентів, що отримали вищу освіту в ЄС, зниженні ефективності використання людського капіталу в країні походження та зростанні безробіття серед молоді внаслідок невідповідності їх спеціальності, навичок і компетентностей потребам європейського ринку праці. Освітня міграція надає більше переваг країнам- реципієнтам у вигляді фінансових надходжень від іноземних студентів та створення нових робочих місць, а ніж країнам-донорам, які потерпають від нестачі абітурієнтів. Крім того, відтік студентства з України зумовлює занепад системи вищої освіти та призводить до зменшення педагогічного навантаження, а отже, скорочення кількості науково-педагогічного персоналу.

Загалом у науковому просторі довгостроковою тенденцією є зростання публікацій з проблематики міжнародної міграції та пов'язаних з нею процесів. У

Освіта, людський розвиток, зайнятість, ринок праці, міграція: регіональний зріз

2018 році кількість наукових статей з проблем міграції сягнула 2.2 тис., книг – 300 назв [2].

У цьому контексті з теоретичної та практичної точки зору необхідним є виявлення ключових тенденцій, переваг і недоліків освітніх систем країн-реципієнтів українських студентів та виявленні мотивів прийняття ними рішень щодо навчання в іноземних закладах вищої освіти. Метою дослідження є виявлення сучасних тенденцій міжнародної освітньої еміграції з України та ідентифікація мотивів отримання молоддю вищої освіти за кордоном.

Методи дослідження. Методологічною базою дослідження є емпіричні методи компаративного та економічного аналізу, статистичні методи. Визначення динамічних показників освітньої міграції здійснювалось за допомогою статистичних методів. Для ідентифікації мотивів виїзду українських студентів на навчання за кордон використано метод SWOT-аналізу.

Вихідні дані. У процесі дослідження використані статистичні дані Міжнародної організації з міграції, Європейської комісії, Державної служби статистики України, установ статистики країн ЄС. При формуванні результатів дослідження використано інформацію щодо систем освіти та освітніх політики щодо міжнародної мобільності студентів в країнах ЄС, у тому числі за програмою Єразмус.

Результати дослідження. Міжнародна освітня еміграція є глобальною тенденцією світового розвитку, що загалом сприяє науково-технічному прогресу. Водночас сучасні освітні міграційні процеси сприяють збільшенню розриву в економічному, соціальному, освітньому й культурному розвитку країн-реципієнтів і країн-донорів здобувачів вищої освіти.

У ТОП-10 країн-реципієнтів здобувачів вищої освіти з України у 2017-2018 навчальному році, як і в попередні роки, лідирує Польща, у якій частка здобувачів вищої освіти становить 44,7 % від їх загальної кількості (табл. 1). При цьому понад 70 % українських освітніх мігрантів припадає на 10 країн ЄС.

Дослідження Європейської комісії, виявили низку особливостей освітньої еміграції до країн ЄС: 1) міжкраїновий розрив в рівнях базових компетентностей, отриманих в середній школі, 2) необхідність знання мови, 3) умови і процедури вступу до університетів, 4) адаптація до економічного, соціального, культурного та ментального середовища ЄС, 4) специфіка національної освітньої політики [4]. Ці особливості притаманні й міграційним процесам з України до ЄС. На думку українських фахівців освітня міграція має позитивні наслідки для України лише у випадку отримання українськими громадянами якісної освіти за кордоном, та їхнього повернення до України після закінчення навчання. Натомість країнами реципієнтами проводиться активна політика залучення української молоді для підтримки власної системи освіти, з перспективою використання її як замісну робочу силу [5, с. 118].

ТОП-10 країн за кількістю
зарахованих до закладів вищої освіти українських студентів за кордоном

Країна	Кількість зарахованих українських студентів, осіб					Частка українських студентів в окремій країні в їх загальній кількості (2017 р.)
	2013	2014	2015	2016	2017	
Польща	9 485	14 756	22 544	29 253	34 692	44,7%
Німеччина	5 444	5 602	5 850	6 082	6 148	7,9%
Чехія	1 876	2 098	2 333	2 674	3 015	3,9%
Італія	1 903	2 063	2 353	2 552	2 775	3,6%
США	1 433	1 418	1 509	1 615	1 744	2,2%
Франція	1 128	1 131	1 224	1 226	1 339	1,7%
Австрія	1 013	964	1 099	1 194	1 357	1,7%
Словаччина	237	834	514	786	1 265	1,6%
Угорщина	1 269	1 169	913	1 105	1 193	1,5%
Інші країни	18 741	19 893	29 870	30 943	24 111	31,1%
Загальна кількість мігрантів	42529	49928	68 209	77 429	77 639	100%

Джерело: узагальнено автором за [3].

Міжнародні освітні мігранти-студенти з України зазвичай мають на меті отримання якісної вищої освіти, навичок і компетентностей (загальних і професійних); та /або наявність кращих економічних і соціальних умов навчання і проживання; та /або можливість доступу до ринку праці країн ЄС та подальшої постійної еміграції.

До основних мотивів еміграції української молоді з метою отримання вищої освіти слід віднести наступні:

висока якість навчання, можливість навчання у рейтингових закладах вищої освіти;

перспективи отримання престижної роботи та постійного місця проживання; територіальна та культурна близькість, схожість менталітетів, швидка адаптація студентів до умов проживання і навчання;

можливість безкоштовного навчання та / або отримання стипендій і грантів; відносно легкі умови вступу до закладу вищої освіти (не має необхідності здавати ЗНО тощо);

можливість удосконалення знання іноземної мови;

Освіта, людський розвиток, зайнятість, ринок праці, міграція: регіональний зріз

доступна вартість навчання та проживання, кращі економічні й соціально-побутові умови.

Однак, найбільш вагомим чинником, що спонукає українських студентів отримувати вищу освіту за кордоном, є потенційна можливість отримати роботу та постійне місце проживання після закінчення навчання. Принагідно, що Україні 47 % молоді працює не за фахом після здобуття вищої освіти, а 67 % молоді суміщає навчання з роботою не за фахом [6]. Відтак несприятливе порівняно з високорозвиненими країнами економічне й соціальне становище в Україні та значно нижчий рівень людського розвитку й надалі сприятимуть зростанню освітніх емігрантів. Усунення негативних тенденцій щодо освітньої еміграції молоді та її повернення після отримання освіти до України можливе за умови реалізації якісної державної освітньої політики [7].

Власна імплікація отриманих результатів дослідження. Еміграція кваліфікованих кадрів з країни походження, тобто «відтік мозків» («brain drain»), знижує якість людського капіталу та конкурентоспроможність країни загалом.

З метою стимулювання повернення в Україну студентів після отримання вищої освіти в країнах-реципієнтах пропонуємо наступне:

- 1) розробка програм взаємодії бізнесу з університетами та підвищення можливості працевлаштування молоді після навчання за кордоном, у тому числі, шляхом надання високооплачуваного першого місця роботи за фахом;
- 2) впровадження стимулюючої міграційної політики, спрямованої на залучення іноземних студентів на навчання в Україну, створення для них сприятливих умов до процедур вступу та умов навчання;
- 3) використання освітніх мігрантів як зв'язуючої ланки між країною еміграції та країною походження для створення спільних проєктів, дослідницьких інститутів, компаній, а також комерційної, фінансової, виробничої та іншої кооперації.

Управління освітньою міграцією між Україною та високорозвиненими країнами світу повинно здійснюватися з урахуванням затребуваних спеціальностей, якісних орієнтирів та кількісних обмежень. При реалізації заходів з інтеграції студентства в економічний, культурний та освітній простір країн Європейського Союзу та інших країн світу державою мають бути створені запобіжники й стимули до повернення молоді до України та застосування ними набутих навичок та компетентностей для розбудови національного господарства.

Список літературних джерел:

1. *Internationally mobile students. 2019.* International Organization for Migration. Available at: <https://migrationdataportal.org/themes/international-students>
2. *World Migration Report. 2020.* International Organization for Migration (IOM). Geneva, Switzerland. Available at: www.iom.int/wmr

Освіта, людський розвиток, зайнятість, ринок праці, міграція: регіональний зріз

3. *Education: September. 2019.* UNESCO Institute for statistics. Available at: http://data.uis.unesco.org/Index.aspx?DataSetCode=EDULIT_DS&popupcustomise=true&lang=en#

4. *Integrating Students from Migrant Backgrounds into Schools in Europe: National Policies and Measures (2019).* European Commission/EACEA/Eurydice

5. Українське суспільство: міграційний вимір: нац. доповідь. Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. К., 2018. 396 с.

6. Когут І., Самохін І., Куделя М., Жерьобкіна Т., Стадний Є., Соціально-економічний портрет студентів: результати опитування. 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cedos.org.ua/uk/articles/sotsialno-ekonomichnyi-portret-studentiv-rezultaty-opytuvannia>

7. Олешко А. А., Ровнягін О.В. Сучасні тенденції міжнародної освітньої еміграції з України, *Інвестиції: практика та досвід.* № 3. 2020.

Науковий керівник: **Олешко А. А.**, д.е.н., професор
Київський національний університет технологій та дизайну

Солдак М.О., к.е.н., с.н.с.
Інститут економіки промисловості
НАН України

РЕГІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА СТРУКТУРНИХ ЗРУШЕНЬ НА РИНКУ ПРАЦІ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

Ключові слова: регіони, сектори промисловості, ринок праці, інновації.

Сучасний світ характеризується швидкими темпами технічного прогресу та зростаючої інтелектуалізації основних факторів виробництва. Інтенсивне проведення досліджень та розробка на їх основі новітніх технологій, вихід з ними на світові ринки і розгортання міжнародної інтеграції в науковій та інноваційній сферах є стратегічною моделлю економічного зростання для індустріально розвинених країн. Достатньо низькі позиції України у глобальному інноваційному просторі пояснюються низкою причин, основною з яких слід вважати структурно-технологічні зрушення у бік домінування низкотехнічних секторів промисловості, якими характеризується нині вітчизняна промисловість. На ринку праці відбулось значне скорочення частки зайнятих у переробній промисловості, але не на користь наукомістких видів послуг. Ці процеси призводять до зниження якості та технічної